

Nova erotika so premišljevanja ob vodi. Studenčnica je čista, senca vonjiva in le premalokdaj se kakor južno nebo vzboči morje astralne svetlobe nad njimi, ki vinjeni od soka trte režejo podobe iz gline.

Rozmanov obraz je podoba. Naj bi bilo še vino njegova misel. Stanko Majcen.

Ivan Dornik: **Pasijonke**. Povestice za mladino. Založila Goričar & Leskovšek v Celju. 1923. Tisk Zvezne tiskarne v Celju. Strani 39.

Drobna knjižica, ki je bodo otroci veseli! Iz srca za srce je pisana in ne iz šolskih možgan, iz katerih je izšlo toliko naše »mladinske« literature. Štiri povestice obsega: »Pasijonke«, po katerih nosi naslov, »Nevihta« in »Na sobotni večer« ter »Pot materine duše«. Prva, ki jo je prinesel svoj čas »Vrtec«, je po motivu in tehnični izpeljavi pač najlepša. Take povestice za mladino nisem še zlepa bral. Kako bo otrok z Barbiko čustvoval, kako z njenim bratcem Mihcem žalosten, ko prebere po Barbikini smrti njeno domačo nalogo: »Meni je ime Barbika. Imam še Očeta in Mater. Imam še enega Brata. Ime mu je Mihec. Miha ni Doma. Uči se pri Stricu za Sodarja. To je Zelo daleč v dolini in Miha imam Najrajši.« »Nevihta« je slika s travnika, kjer pridna družina hiti, da bi pospravila pred neurjem, a očeta-alkoholika ni: v vasi popiva in se ne zmeni za delo. Toča se vsuje in vse pokonča. Francelj, ki je skušal nadomestiti očeta in pripeljal voz, je s konjema še tik pred nevihto pribežal domov in izpred hleva opazoval pokončanje travnika in vso materino bolešč: »In štirinajst let se je v tesnem venecu oklenilo Franceljnovoga srca; dvignil je roki in stisnil pesti.« Brez naukov in mimogrede bo otrok vedel, da Francelj ne bo posnemal očeta in se bo zavedel ž njim, da je alkoholizem veliko zlo. — »Sobotni večer« se zave študent, ki je hotel med počitnicami po svetu, da bi bil greh, z novci, ki sta jih oče in sestra z žulji v tovarni prislužila, iskati veselja in razvedrila izven doma. »Pot materine duše«, ki jo je med vojno prinesel Dom in svet in je bila prevedena v češčino, kaže veliko ljubezen naših mater, ki so bile s svojimi sinovi med vojno križane.

Staršem in šolskim vodstvom knjigo najtopleje priporočam: ž njo bodo otrokom dali, česar jim s svojo besedo ne morejo tako lepo in neopaženo dati. Joža Lovrenčič.

Igo Gruden: **Miška osedlana**. Pesmi za mladino. II. Vavpotič. 1922. Založba Jug v Ljubljani. Tiskala tiskarna A. Slatnar v Kamniku. Str. 48. E pur si muove! Značilna je historija naše otroške in mladinske pesmi: pred 53 leti — »Vrtec« je začel tedaj izhajati, učitelj ga je poklical v življenje — naši očetje in matere niso poznali v svoji otroški dobi druge pesmi kot onih, ki so prehajale iz roda v rod: nazorna opazovanja vsega, kar otroka zanima: primerjanje, oponašanje, nagajivost, besedne igre in onomatopoično ilustriranje, navezane na lokalne prilike in pojave. Vse to so bile pesmi, res otroške pesmi.

Z »Vrtec« je začela literatura. Pesem, namenjena otroku, ni bila več pesem. Ni prihajala od srca

in ni bila izraz neposrednega čustvovanja. Privzdignjen prst in podčrtan nauk sta karakteristikon polstoletne naše »umetne« otroške pesmi. Prvi je občutil to zlaganost in greh nad otroško dušo Levstik, ki je, sledeč duhu narodne otroške, ustvaril klasične bisere in jih priobčil v »Vrtec«. Nauka, ki ga je dal, niso razumeli in pesmi, ki jih je prinašal edini mladinski list, so bile od leta do leta ko krajcar: obrabljeni šablonski motivi, vzgojno poantirani. Prišla je moderna in v »Vrtec« in »Angelčku« se je oglasil Župančič, svež in sočen in otrok ga je bil vesel. Ko je Župančič le nekaj Smiljaničevih pesmi priobčil v knjigi »Pisanice«, je za otroke utihnil, umrla sta njegova druga Siluška in Lucijan in še Sardenko je onemel. In mladinske liste »Vrtec«, »Angelček« in »Zvonček« so polnili s pesmijo študentje in — učitelji. Študent je opeval letne čase, učitelj pa je ostal zvest svojemu poklicu in učil in koval. Pa je prišla svetovna vojna in Župančič se je vnovič oglasil: sto orehov-ugank je vrgel med mladino in Cicibana nam je predstavil. To je bil dogodek! Pot od Pisanic do ugank in Cicibana je šla mimo »Čaše«, »Čez plan« in »Samogovorov«! Ob Levstiku ne postavimo Pisanic niso Uganke in Cicibana! Zdi se: česar ob Levstiku niso razumeli, razumemo danes ob Župančiču: Albrecht, Bevk, Gruden. Povračajo se k narodni pesmi in iz nje čustvujejo in pojo kakor sta pokazala mojstra Levstik in Župančič. Zlasti drugega se držijo in se ne morejo otresti njegovega vpliva. Tudi Gruden ne. V »Miški« je motivno — dokler jo spremlja po Goriškem — sam svoj, sicer pa vplivan, da ti ob njegovi kar zazveni paralela motiva in besede.

Umetno otroško pesem sedaj imamo. Pod črto Levstik—Župančič—Bevk—Albrecht—Gruden v bodoče ne smemo več pasti!

Vavpotičeve ilustracije v »Miški« so primerne, dasi niso kaj posebnega. Joža Lovrenčič.

Jadranski almanah za leto 1923. Uredil dr. Alojzij Res. Na svetlo dala Naša založba v Trstu. Naslovno stran je narisal Avgust Bucik. Tiskala Narodna tiskarna v Gorici. — Almanahi imajo pri nas svojo tradicijo: redki so in ne uspejo; vedno so mimogredoč izraz kake struje ali družbe; navadno so prisiljeno blago, zato jih ni, ki bi bili epohalni. Jadranski si obeta, da »postane leto za letom verno, neizpačeno zrcalo vsega našega življenja, obračun čez naše delo na vseh poljih kulturnega, gospodarskega, socialnega in političnega udejstovanja našega ljudstva od Triglava do Kvarnera«. Ta almanah hoče postati duševna bilanca narodnega življenja v Primorju in vez, ki naj kot moralna nit vodi k domačim delavcem izven doma. Svojo programatično nalogo je prvi letnik častno izpolnil. Od koledarja in lahke, skoroda pratikarske snovi je razvrščeno toliko bodisi čisto duševnega ali informativno praktičnega gradiva, da v nekem oziru knjiga res zasluži ime: zrcalo. Urednik je zbral in razvrstil v prijetni izmeni koristno in lepo, da knjiga zanima in zadovoljuje. Za nas to stran so dragoceni zlasti informativni članki o gospodarskih in šolskih razmerah, dočim lepo-

slovni sestavki služijo knjigi bolj kot estetični poudarek in tvorijo nepopolni register naših leposlovcov-Primorcev; zato daje knjigi mnogo močnejši estetični in moralni izraz 8 umetniških prilog, zlasti Pilonova grafika. Imamo tudi troje daljših znanstvenih člankov: dr. Glonar je objavil svoje predavanje o Gregorčiču (edini tujec z domačim blagom!); značilno je po prijetni poljudno znanstveni formi; dr. Franc Kos je skrbno zbral in v zaokroženi obliki podal dragoceni zgodovinski material: »Goriška Brda v srednjem veku«; tretja razprava je znanstveni kuriozum dr. H. Tuma: »Krajevno imenoslovje«. To delo označuje ali cvetoča neresnost ali vsaj nekvalificirano znanstvenje. Urednik slavist bi se ji bil moral izogniti. — Knjigo označuje skozinskozi literarna ambicija in živa tendenca, ki proseva zlasti iz urednikovega Obračuna na koncu. Tisk in oprema sta za naše oči razkošna. — Medtem, ko smo mi ne dovolj opravičljivo odlašali s poročilom o tej tudi za nas pomembni knjigi, se je na oni strani marsikaj izpremenilo. Zato je potreba Jadranskega almanaha tembolj živa in mi mu želimo, da vzdrži in se ohrani.

Fr. Koblar.

Albreht Ivan: Ranjena gruda. (Splošna knjižnica I.) V Ljubljani, 1923. Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna. (104 strani.) Morda ste že brali zgodbo o »klinčorbi«. Nič ne de, če je niste. Berilo »Ranjena gruda« je tako, da bi sodil, da je po pokroviteljstvu zašlo v tisk iz rokopisnega dijaškega vaještva. Pa ni, ker je Ivan Albreht podpisan. Ampak »čorba« je le, mešanica motivov brez vse nujne in notranje zveze. In zabeljena je z evfemizmom »ranjene grude«, s klinom, torej prava »klinčorba« v kaj dvomljivo čedni skledi »polomljene slovenščine« (Albrehtov izraz!). Kdor ne veruje, naj zajme: »Burnik je strmel v mrtvo ženo... Cele gore sveta so se rušile v njem (5); misli, ki so se rezale jedke in razpenjene vsenavzkriž (20); saj z zdravjem zdaj nisi na slabem (32); Štefan se je s polnim pogledom zabodel vanj (32); rad jo je povabil mestoma (včas) (59); stokajoč kašelj je pozdravil Alenko (64); jetika zavije vrat (76); varuj nase in piši« (89) i. t. d. To pa zato, ker naglica ni prida.

Dr. I. Pregelj.

Slovinci. Zemljepisni, zgodovinski, politični, kulturni, gospodarski in socialni pregled. Napisal Fran Erjavec. V Ljubljani, 1923. Založila Jugoslovanska knjigarna. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. Ta knjiga je izšla kot šesti zvezek »Znanstvene knjižnice«, ki jo izdaja Jugoslovanska knjigarna s hvalevredno vneto in požrtvovalnostjo. Zvezki te zbirke v splošnem izbornu ustrezajo potrebam občinstva, tako tudi pričujoča knjiga, ki ji sicer manjka tiste sveže neposrednosti, ki se javlja, kadar vse poteče z enega peresa in je doživljeno in zajeto iz ene glave, ene misli. Pri takem delu, ki naj bo le kompendij vseh potrebnih informacij o nas Slovincih, pri delu, ki obsega najrazličnejša polja človeškega znanja, ki jih en sam človek težko, težko obvlada, se nujno tu pa tam pojavlja kompilatorična nota, kar pa delu nikakor ne jemlje notranje vrednosti. Pisatelj Erjavec se

vestno trudi, da bi nudil tujemu svetu o nas Slovincih zanesljive, trezne informacije, reči moramo, da ne brez uspeha. To mu je priznal tudi Hermann Wendel z zelo simpatičnimi besedami, ki jih mora vsak nepristranski človek le podpisati. Zeleli bi samo, da bi se našel založnik, ki bi omogočil prevod te knjige v srbo-hrvaščino, češčino, nemščino i. t. d., kajti tem narodom, ki nas še vse premalo poznajo, je namenjena ta knjiga, ki jo bo pa tudi naše razumništvo, predvsem dijaštvo in akademiki, s pridom lahko čitalo.

Ivan Mazovec.

August Žigon: Prešernova čitanka.

II. — Kdor bo dobro predelal ves »Kronološki pregled«, bo pač razumel trpko ironijo, ki veje iz vsega »Epiloga«. Razumel tembolj ob spominu na kritike iz let po 1906, prepovršno zavračajoče njegove novotarije na polju prešernoslovja. Poslej

Dr. I. Pregelj — Klinčorba.

(Glej »Dom in svet«, l. 1923. str. 250.)

Slovenski kritik, morda najresnejši med vsemi, kar jih je pri nas, mi je dejal nekoč, da se mu zdi nerazumljivo, zakaj slovenski pisatelji mirno dovolijo Preglju vsako nesramnost. Takrat na to vprašanje še nisem vedel odgovora. Danes ga vem. Ker živim v toplem zavetju mogočnega pokroviteljstva, ga tudi lahko povem: *Kdor je v svoji notranjosti gnil, mora mnogo pljuvati. Čim bolj je gnil, tem huje njegov pljunek smrdi.*

To zlato resnico Vam v trajen spomin, gospod dr. Pregelj. Sicer Vam pa iz vsega srca želim, da bi z zdravjem ne bili na slabem. Povem Vam tudi, da so se v »Klinčorbo« s polnim pogledom zabodli ljudje, ki nimajo nič manj pravice, govoriti o slovenski literaturi, nego vi, pa jim ni bilo treba pljuvati. Povem Vam tudi, da pride za »Klinčorbo« v par dneh še »Pregeljčorba« na dan. Za njo potem še mnogo, prav mnogo. Sai sem še mlad in si zbog močnega pokroviteljstva lahko dovolim še marsikaj! Ali ne?

Varujte nase in pišite še kaj!

Toliko za danes in za vekomaj.
Amen.

Ivan Albreht.

Napisano v Ljubljani, v letu Gospodovem 1923, ko je odkril gospod dr. I. Pregelj »Klinčorbo« in dobil v »Domu in svetu« blagoslov za svoj patent.

»Poezija« dne 15. decembra 1846 z zanosnim podarkom, češ, da je »s tem tiskom doživela slovenska literatura svoj najvišji vrh, ki ga še ni prekoračila, ni premagala do danes«.